

Datum

2017-04-19

Dnr

199-2017

Ert Dnr

M2017/00026/Ee

Direkt

010-698 60 13

Mottagare

Miljö- och energidepartementet

103 33 Stockholm

Handläggare

Lennart Sorby

Avd för havs- och vattenförvaltning

lennart.sorby@havochovatten.se

Yttrande över Energikommisionens betänkande Kraftsamling för framtidens energi (SOU 2017:02)

Havs- och vattenmyndighetens inställning

Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker i huvudsak Energikommisionens förslag till insatser på energiområdet.

Havs- och vattenmyndigheten välkomnar bedömningarna för vattenkraften, som i huvudsak överensstämmer med det förslag till nationell strategi för hållbar vattenkraft som Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten har föreslagit för miljöanpassning av vattenkraften inom en 20 årsperiod. Utbyggnaden av vattenkraften har påverkat mer än 90 procent av våra vattensystem, och det finns en stor potential i att förbättra vattensystemen, såväl ekologiskt som för annat nyttjande, utan att det får stor negativ påverkan på den samlade energiproduktionen från vattenkraften.

Vattenkraften har en viktig roll att hantera balans- och reglerfunktioner i elsystemet, då mer kraftproduktion kommer att ha en variabel karaktär p.g.a. decentraliseringstrender av produktion och mer förnyelsebar elproduktion. Vattenkraften kan nyttjas strategiskt och möjliggöra att stora mängder t.ex. vind- och solkraft kan komma elsystemet till godo.

Vattenkraften säkerställer, genom sin flexibilitet och unika förmåga att lagra vatten i magasin, att elproduktion finns tillgänglig när den behövs.

I den pågående havsplaneringen, som ska ta fram förslag på nationella havsplaner till år 2019, utreds för närvarande var havsbaserad vindkraft och annan energiproduktion lämpligen kan placeras i svenskt territorialvatten och ekonomisk zon. Vidare ska planerna ange korridorer för elkablar som kopplar ihop det svenska elnätet med Östersjöregionen. Havsplaneringens roll för att bygga ett robust elsystem i Sverige, Norden och Europa bör tydligare framhållas. Energikommisionen har inte analyserat havets energiresurser och havsplaneringen i sitt betänkande.

Havs- och vattenmyndighetens synpunkter på betänkandet

Energikommissionens betänkande är ett bra underlag för att kraftsamla för framtidens energi. Det är många i såväl produktions- som konsumtionsledet som avvaktar tydliga signaler om var de ska satsa sina resurser framöver.

Havs- och vattenmyndigheten anser att det behövs tydligare och kraftfullare satsningar för att ställa om samhället och energisystemet till Parisavtalets klimatmål. Det är viktigt att engagera hela samhället i omställningen, såväl produktion som konsumtion har stor betydelse för hur väl Sverige och världen lyckas.

Myndigheten konstaterar att Sverige på många områden gör insatser som gör att vi är ett av de ledande länderna på klimatområdet. Det är många års aktivt och medvetet miljöskyddsarbete som har gett oss den positionen. Samtidigt genererar vårt konsumtionsavtryck, genom vår höga levnadsstandard, betydande miljö- och klimatpåverkan i Sverige och andra delar av världen som vi inte kan bortse ifrån i en global ekonomi.

Sverige har här möjligheter att både ta ett klimatansvar och att utveckla en klimatanpassningsdriven affärsverksamhet. Förutsättningarna för det ligger i ett nationellt framgångsrikt omställningsarbete. Dessa insatser skulle därmed också skapa en tydlig tillväxt i energisektorn på alla områden, vilket framkallar såväl nya energitjänster som innovationer.

Havs- och vattenmiljön är vital för samhället, med vattenförsörjningen som det mest uppenbara samhällsbehovet. För samhällsplaneringen är vattenresursen och vattenkvaliteten centralt, och det är sannolikt här vi kommer att se de största effekterna av ett ändrat klimat. Det kommer att få inverkan även på energiproduktionen.

Kunskapsläget om hushållningsaspekterna är väsentligt högre i dag än när den fysiska riksplaneringen påbörjades. Vi har också fått nya EU-direktiv och förordningar som ställer krav på samhällsplaneringen och kunskapsunderlagen. Inom myndighetens ansvarsområde finns exempelvis EU:s ramdirektiv för vatten, grundvattendirektivet, direktivet om prioriterade ämnen, havsmiljödirektivet, havsplaneringsdirektivet och art- och habitatdirektivet samt den gemensamma fiskeripolitiken som direkt eller indirekt ställer krav på förvaltningen av fiskresursen, vattenresursen och vattenmiljökvaliteten.

Klimatförändringar, översvämningar, torka och ett allt intensivare mänskligt nyttjande innebär ökade riskerna för att vattensystemen påverkas. Vattenresurserna är begränsade och kan behöva skyddas mot exploatering eller skyddas för att trygga dagens och framtidens vattenförsörjning och energiförsörjning. Sveriges förhållandesvis goda

vattenresurser har medfört att planeringen och vägvalen har skjutits på framtiden, vilket inte gynnar samhället långsiktigt.

Vattenkraft

Havs- och vattenmyndigheten välkomnar bedömningarna för vattenkraften, som i huvudsak överensstämmer med det förslag till nationell strategi för hållbar vattenkraft som Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten har föreslagit för miljöanpassning av vattenkraften inom en 20 årsperiod (se HaV:s rapport 2014:14). Utbyggnaden av vattenkraften har påverkat mer än 90 procent av våra vattensystem men har varit positivt för energiförsörjningen och klimatgasutsläppen.

Det finns en stor potential i att förbättra våra vattensystem, såväl för biologisk mångfald och ekosystem som för sysselsättning och annat nyttjande, utan att det får stor negativ påverkan på energiproduktionen. Våra vattensystem består av en kombination av lokala förutsättningar och ekosystem som hänger ihop från avrinningsområdets källor till havet. Det innebär att vattenresurserna, vattenmiljökvaliteten, ekosystemtjänsterna och energiproduktionen behöver förvaltas i ett sammanhang för att utgöra en hållbar resurs för samhällets och sektorernas användning.

Balans- och reglerkraft

Vattenkraften har och kommer att få en ökad roll att hantera balans- och reglerfunktioner i elsystemet, då mer kraftproduktion kommer att ha en variabel karaktär p.g.a. decentraliseringstrender av produktion och mer förnyelsebar elproduktion. Vattenkraften kan nyttjas strategiskt och möjliggöra att stora mängder icke-planerbar och förnybar energi från t.ex. vind- och solkraft kan komma elsystemet till godo. Vattenkraften säkerställer, genom sin flexibilitet och unika förmåga att lagra vatten i magasin, att elproduktion finns tillgänglig när den behövs.

Havs- och vattenmyndigheten har sedan 2012 genomfört en nationell dialog om vattenkraft och miljö. Myndigheten har, i samverkan med parterna, tagit fram en färdplan (2017) och processer som ska leda till en god prioritering av miljöåtgärder i vattenkraften, med hänsyn till Sveriges behov av förnybar balans- och reglerkraft och till bevarandet av kulturmiljövärden, i enlighet med Energiöverenskommelsen från 2016.

Havs- och vattenmyndigheten vill understryka att det är av stor vikt att vattenresurserna och energiproduktionen ska ses tillsammans för hela avrinningsområdet. Det behöver omsättas i regelverket så att inte varje vattenverksamhet prövas för sig, utan att olika krav och intressen vägs samman för att bedöma och åstadkomma ett hållbart nyttjande. För energiproduktionen är de största intressena knutna till 200-400 viktiga

vattenkraftanläggningar som genererar mer än 95 procent av vattenkraftselen (av totalt ca 2100 anläggningar).

Havsplanering och havsbaserad energiproduktion

Havs- och vattenmyndigheten tar, i den pågående havsplaneringen, fram förslag till nationella havsplaner till år 2019. Det utreds för närvarande, i samverkan med alla intressenter, hur och var havsbaserad vindkraft och annan energiproduktion kan placeras i svenskt territorialvatten och ekonomisk zon. Vidare behöver områden för elkablar planeras som kopplar ihop det svenska elnätet med Östersjöregionen. Havsplaneringens roll för att bygga ett robust elsystem i Sverige, Norden och Europa bör tydligare framhållas.

Andra möjligheter för havsbaserad energiproduktion bör också beaktas, exempelvis vågkraft och solenergi. Nyttjande av havsbaserad biomassa kan också komma att spela en större roll i en framtida energiproduktion, där näringsupptaget dessutom skulle kunna minska övergödningen av Västerhavet och Östersjön. Energikommisionen har inte närmare analyserat havets energiresurser och havsplaneringen i sitt betänkande.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Jakob Granit efter föredragning av verksamhetsutvecklaren Lennart Sorby. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschefen Björn Sjöberg, enhetscheferna Ann Lundström, Fredrik Nordwall, Thomas Johansson och Marie Berghult deltagit.

Jakob Granit

Lennart Sorby